

УДК 378.6:37.018.1

Клімова Олена, ст. III курсу економічного факультету; науковий керівник – к.е.н., доцент Матвійчук О. В. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИВАТНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

***Анотація.** У статті досліджено сучасні тенденції інноваційного розвитку університетів та необхідність впровадження новітніх технологій і методів навчання студентів. Розкрито особливості інноваційного розвитку вищої освіти у контексті світових глобалізаційних процесів. Визначено поняття інновації у навчальному процесі та окреслено основні напрямки формування інноваційної моделі розвитку приватного вищого навчального закладу.*

***Ключові слова:** освітні інновації, навчальний процес, система вищої освіти, модель інноваційного розвитку, освітні послуги, вищі навчальні заклади.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены современные тенденции инновационного развития университетов и необходимость внедрения современных технологий и методов обучения студентов. Раскрыты особенности инновационного развития высшего образования в контексте мировых глобализационных процессов. Определено понятие инновации в учебном процессе и очерчены основные направления формирования инновационной модели развития частного высшего учебного заведения.*

***Ключевые слова:** образовательные инновации, учебный процесс, система высшего образования, модель инновационного развития, образовательные услуги, высшие учебные заведения.*

***Annotation.** Modern innovative progress of universities trends and necessity of introduction of modern technologies and methods of studies of students are considered in the article. The exposed features of innovative development of higher education are in the context of world globalization. The concept of innovation in higher educational establishments and outlined basic directions of forming of innovative model of development of private higher educational establishment are certain.*

***Keywords:** educational innovation, educational process, higher education, innovation development model, educational services, universities.*

Сучасні процеси глобалізації, що відбуваються в інформаційному суспільстві, характеризуються тенденціями до інтеграції, зумовлюють

спрямованість діяльності вищих навчальних закладів України на інноваційний розвиток, активізацію їх інноваційного потенціалу. Вирішення цих завдань позначаються на конкурентоздатності вітчизняної освіти, якості підготовки фахівців відповідно до європейських стандартів і світового досвіду.

Дослідженню різних аспектів інноваційного розвитку вищої школи, на макро-, мезо- та мікро- рівнях приділяли увагу у своїх працях такі зарубіжні та вітчизняні вчені: В. Андрущенко, В. Антошкіна, Х. Боуен, О. Грішнова, І. Каленюк, К. Корсак, О. Левченко, Р. Солоу, Т. Шульц та ін.

Сучасний розвиток системи вищої освіти вимагає від науки й практики вивчення та впровадження новітніх технологій та методів навчання студентів. Навчальні інновації безпосередньо пов'язані із загальними глобалізаційними та інтеграційними процесами. Інноваційна діяльність в Україні регламентується Законом України «Про інноваційну діяльність», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про державні цільові програми». У цих документах зазначається, що інноваційна політика є важелем, завдяки якому здійснюється прогрес в економіці, підвищується ефективність виробництва, зростає конкурентоздатність фахівців на ринку праці.

Мета статті – розкрити особливості інноваційного розвитку вітчизняної вищої освіти в умовах світових глобалізаційних процесів.

Інновації в освіті є закономірним явищем, оскільки їх використання дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті. Ознакою сучасних інновацій є вплив на загальний рівень професійної діяльності педагогів та розширення інноваційного поля освітнього середовища у навчальному закладі.

Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітню практику нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнення структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Слово «інновація» має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації

Інновації у вищих навчальних закладах (ВНЗ) передбачають:

- а) створення електронної бази даних про інновації у вищій освіті, реалізацію науково-дослідницьких робіт за проблем професійної освіти;
- б) вивчення, узагальнення та поширення кращого європейського та світового досвіду в цій сфері;
- в) організацію і проведення конференцій, семінарів і тренінгових курсів з використанням інноваційних процесів;
- г) запровадження стажування перспективних викладачів в зарубіжних вищих навчальних закладах.

Особливістю нинішнього ринку освіти є те, що пропозицію освітньої послуги формує сам споживач. Найяскравіше це відображається на ринку

послуг вищої освіти. Споживач тепер не чекає, коли йому виробник або посередник розповість про освітні послуги, він сам, використовуючи сучасні технології, запитує потрібну інформацію, аналізує її та приймає рішення.

Таким чином, міжнародний ринок послуг вищої освіти характеризується тими ж тенденціями, що й ринок споживчих товарів. З розвитком процесів глобалізації освітні послуги перетнули національні межі.

Результатом запровадження інновацій є співпраця освітніх організацій при розробці єдиних стандартів якості надання навчальних послуг. Водночас змінюється роль освіти: вона перетворюється на тривалий і безперервний процес, оскільки людина постійно стикається з проблемою старіння знань, необхідністю їх оновлення та освоєння нових професійних сфер. Зміна ситуації на ринку освітніх послуг ознаменувалася переходом ініціативи в руки споживача, а сучасні інформаційні технології істотно розширили можливості вибору абітурієнтами освітніх закладів та програм навчання.

Сьогодні в Україні функціонує 185 вищих навчальних закладів приватної форми власності, з них: 43 – університетів; 11 – академій; 73 – інститутів; 58 коледжів, технікуми та училища. Система приватних навчальних закладів охоплює всі кваліфікаційні рівні освіти від дошкільної до післядипломної, часто об'єднаних в комплекси. У вищих навчальних закладах приватної форми власності навчається близько 269 тис. студентів (рис. 1).

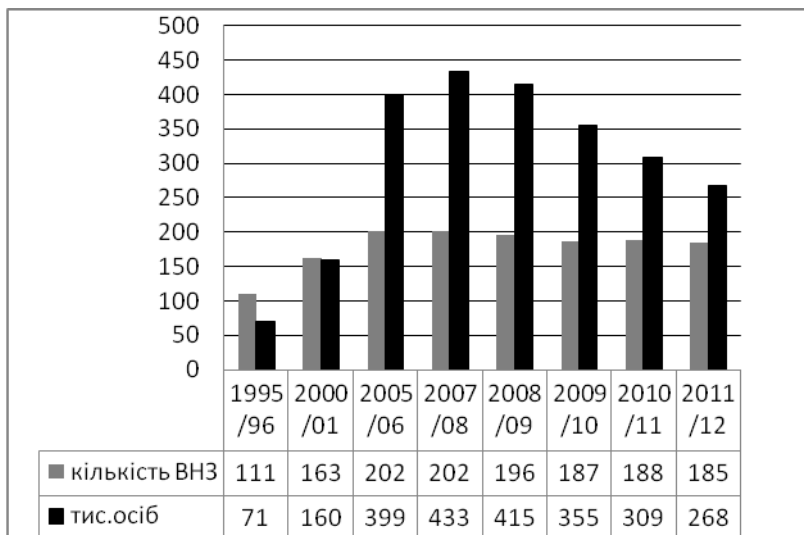

Рис. 1. Динаміка росту кількості приватних ВНЗ і студентів у них [2].

Загальна кількість основного персоналу вищих навчальних закладів приватної форми власності становить близько 13 тисяч осіб, з них докторів наук – 1209, кандидатів наук – 6369 [2].

Однак, сьогодні гостро постає проблема укрупнення приватних українських ВНЗ. На наш погляд концентрація викладацького складу університетів та студентів у кращих університетах дозволила б залучити їх до наукових досліджень, а вчених науково дослідних інститутів до навчального процесу. Спільне використання матеріально-технічної бази і фінансових ресурсів дало б можливість підвищити ефективність досліджень і підготовки фахівців. Особливо важливо це для розширення фундаментальних досліджень.

Приватна вища освіта, як жодна інша освіта та сфера економіки потребує інноваційного розвитку. Нові комп'ютерні технології, як показує досвід провідних університетів світу, – це основа успішності та конкурентоспроможності вищого навчального закладу. Тільки у цьому випадку нові технології є виправданими. Просте поповнення кількості «новітніх» засобів не дасть очікуваного результату.

Новий підхід до навчального процесу повинен характеризуватися використанням інтерактивних методів, які б забезпечували двонаправлений потік інформації викладач <=> студент і студент <=> студент незалежно від форми заняття (лекція, практичне заняття, ділова гра,...).

Нові технології навчання повинні передбачати:

1. Їх вплив на всі стадії навчального процесу (підготовку лекцій, проведення занять, взаємодію із слухачами, та ін.).

Перш за все, нові технології повинні використовуватися для підбору джерел інформації для підготовки курсів. До традиційних джерел, таких як спеціалізована література, періодичні видання, семінари, необхідно додавати нові on-line джерела інформації (рис. 2), які з'явилися завдяки бурхливому розвитку комунікацій: Сучасні технології суттєво впливають і на підходи до проведення занять. Одними з найбільш ефективних методів навчання є case study та комп'ютерні стимуляції (навчальні ділові ігри, побудовані на базі спеціального програмного забезпечення). Якщо case study – це метод навчання на основі аналізу реальної ситуації в бізнесі, то комп'ютерні стимуляції є фактично динамічними кейсами, у яких ситуація не фіксується, а кожного разу моделюється викладачем.

2. Використання глобальних джерел інформації Інтернет.

Роль, яку відіграє Інтернет у навчальному процесі:

- джерело інформації;
- засіб спілкування та утворення віртуальних спільнот;
- середовище дистанційного навчання.

Постачальниками он-лайнової фінансово-економічної інформації є також відомі інформаційні агентства, які використовують для доставки даних споживачам свої власні глобальні мережі.

3. Необхідність постійного зв'язку між бізнес освітою та бізнесом.

Відсутність уявлення про реальні проблеми і потреби бізнесу може стати критичним для навчального закладу. Консалтинговий проект на замовлення компаній є важливою і перспективною формою навчання. Слухачі і викладачі працюють в рамках таких проектів. Для університетів це має бути наукова діяльність. Ефективним методом навчання є проведення занять лекторами-теоретиками і лекторами-практиками одночасно, а також запрошення на заняття представників бізнесу у якості лектора.

4. Постійне навчання викладачів.

Потрібні проводити постійні семінари для викладачів, які б давали їм огляд нових технологій. Але, додатково, тренінг потрібен в питанні про те, як інтегрувати ці «технології» в курс (програму) навчання, зробити їх відповідними стилю та методам викладання. Семінари слід організовувати для людей одного рівня, або для викладачів, що викладають один і той же предмет. Тренінги повинні стосуватися також вміння викладача зламати пасивність слухача і використовувати інтерактивні форми навчання.

5. Дистанційне навчання.

Завдяки сучасним технологіям усі форми занять (лекції, case study, computer simulations, практичні заняття з учбовими комп'ютерними програмами та ін.) можуть бути проведені як в аудиторії, так і дистанційно, але за різними методиками. У багатьох країнах світу, особливо у США, існує багато інституцій, які пропонують комбіновану або виключно дистанційну форму навчання, і вважають, що вона дає повноцінну освіту, при цьому є зручнішою для слухачів завдяки своїй гнучкості, оскільки слухачі можуть навчатися у зручний для них час, повноцінно працювати на роботі і вибирати навчальні курси з будь-якого віддаленого університету. Маючи доступ до web-sites з матеріалами курсу у всіх зручних формах (відео-файли, текстові матеріали, слайди,...), або отримавши ці матеріали на аудіо - та відео-носіях, вони мають можливість багаторазово «прослуховувати» курс і самостійно визначати ті «порції» інформації, які вони здатні сприйняти за один раз. Але, незважаючи на всі зручності дистанційного навчання, більшість викладачів вважають, що персональний контакт викладача з аудиторією є дуже важливим, а при викладанні деяких предметів може критично впливати на якість курсу і успішність його засвоєння.

6. Ефективність міжінститутських навчальних програм.

Спільні проекти часто є більш ефективними і дієвими, оскільки вони сприяють розвитку не одного окремого інституту, а всіх учасників. Наприклад, проведення навчальних комп'ютерних стимуляцій через канали Інтернет з учасниками з різних навчальних закладів

7. Значення підготовки якісних роздаткових матеріалів для слухачів.

Якість навчання суттєво зростає, якщо слухачі мають хороші роздаткові матеріали. Важливим фактором є підготовка матеріалів у тому форматі,

який легко читається, тобто: небагато тексту; наявність чітких схем замість деяких текстових блоків; малюнки; можливість писати у цих матеріалах.

Необхідно враховувати рекомендації психологів при розробці вимог до роздаткових матеріалів та навчати викладачів їх використовувати.

8. Важливість впровадження сучасних інформаційних технологій у бібліотеках вищих навчальних закладів.

Бібліотека залишається найважливішим джерелом інформації. Тому, електронна бібліотека і каталоги мають бути у кожному навчальному закладі та виконувати функції інформаційно-ресурсного центру.

Труднощі впровадження інноваційних технологій у вищих навчальних закладах (бар'єри):

- на сьогодні діючий стандарт у вигляді переліку дисциплін нормативної і вибіркової частини навчального плану вищих навчальних закладів, який розроблений науково-методичною комісією, не дає можливості університетами активно впроваджувати нові інформаційні технології і дисципліни в учбовий процес. Цей перелік занадто перевантажений дисциплінами, які не влаштовують студентів;

- існує дублювання вивчення окремих дисциплін у середній школі і вищому навчальному закладі у блоках гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, що також зменшує обсяг годин, які може самостійно вибирати університет;

- відірваність навчальних закладів від реальних бізнесових проблем;

- навчальним закладам не вистачає ні навчальних ігор, ні навчальних посібників – як друкованих, так і електронних;

- потрібні демоверсії навчальних програм. Викладачам часто не вистачає кваліфікації на межі різних спеціальностей, наприклад, маркетинг+ІТ+право. Потрібні семінари за «змішаною» тематикою. Викладачів треба стимулювати дивитися навколо – на суміжні дисципліни.

Глобалізація ставить перед освітою та перед національними освітніми системами, низку проблем, які потребують якнайшвидшої реакції не тільки на державному рівні, а й на рівні інституцій громадянського суспільства та на рівні самих вищих навчальних закладах. Відповідь на них має стати реформування нашої освітньої галузі. Ключова позиція реформування – це широкий доступ до багатоманітності освітніх, наукових і культурних надбань інших країн, поєднання освітньої і наукової діяльності. Для цього необхідно використовувати нову філософію освіти і науки, нові підходи, цілі та пріоритети, тобто нову парадигму розвитку вищої освіти. Потужна освіта може формувати духовно-інтелектуальний потенціал нації як запоруку її науково-технологічного та соціально-економічного розвитку.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні [3] наголошується на тому, що для всіх громадян України незалежно від національності,

статі, соціального походження та майнового стану, віросповідання, місця проживання та стану здоров'я забезпечується рівний доступ до якісної освіти. Реалізація зазначеного права передбачає прозорість, наступність системи освіти всіх рівнів, гнучке врахування демографічних, соціальних, економічних змін. Тому мережа навчальних закладів повинна задовольняти освітні потреби кожної людини відповідно до її інтересів, здібностей та потреб суспільства. При цьому рівний доступ до здобуття освіти у вищій школі повинен забезпечуватися шляхом:

- запровадження ефективної системи інформування громадськості про можливості здобуття вищої освіти;
- створення умов для здобуття вищої освіти дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування та дітьми інвалідами;
- забезпечення високої якості вищої освіти та професійної мобільності випускників вищих навчальних закладів на ринку праці;
- створення умов для забезпечення навчання відповідно до потреб особистості на ринку праці.

Отже, вищі навчальні заклади можуть вважатися інноваційними, якщо вони являють собою науково-освітній мегаполіс та виступають як центр науки, освіти та культури. До новітніх принципів розвитку освіти в університетах відносяться: зв'язок науки і практики, громадянське виховання, інтелігентність, духовність університетського життя; побудова навчально-виховний процесу з урахуванням глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. При цьому вони повинні поєднувати традиційні методи навчання із сучасними інноваціями, а навчальна робота повинна поєднуватися з науково-дослідною, навчанням за сучасними технологіями. До того ж вищим навчальним закладам необхідно забезпечити реальне самофінансування, оновлення змісту з урахуванням вимог світових стандартів спрямованих на саморозвиток вищої освіти, розроблення нового покоління підручників і навчальних посібників, орієнтованих на потреби вітчизняної та світової економіки і культури та сучасного демократичного суспільства.

1. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті // Освіта. – 2001. – 11-18 липня. **2.** Основні показники ВНЗ України на початок 2011/12 навч. року. Статистичний бюлетень. Держком. статистики України. – К., 2012. – 219 с. **3.** Національна доктрина розвитку освіти України. – К., 2002. **4.** Інновацій у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: Монографія/ за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с. **5.** Вхідження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод.Фонд дослідж. освіт. політики». К. – 2012. – 56 с.